

The Academy of Management and Administration in Opole

**MODERN TECHNOLOGIES
OF SOCIETY DEVELOPMENT**

Collective Scientific Monograph

Edited by Marian Duczmal

Tetyana Nestorenko

Opole 2019

ISBN 978 – 83 – 946765 – 6 – 8

Modern Technologies of Society Development. *Collective Scientific Monograph.*
Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2018; ISBN 978-83-946765-6-8; pp. 410, illus., tabs., bibls.

Editorial Office:

Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu
45-085 Polska, Opole, ul. Niedziałkowskiego 18
tel. 77 402-19-00/01
E-mail: info@poczta.wszia.opole.pl

Reviewers

dr hab. Bożena Gajdzik (Poland)
dr Yuliia Bilotserkivska (Ukraine)
dr Tetyana Zubro (Slovakia)

Editorial Board

*Marian Duczmal (Poland), Wojciech Duczmal (Poland),
Tamara Makarenko (Ukraine), Oleksandr Nestorenko (Ukraine),
Tetyana Nestorenko (Ukraine), Iryna Ostopolets (Ukraine),
Tadeusz Pokusa (Poland), Jadwiga Ratajczak (Poland),
Sławomir Śliwa (Poland)*

Publishing House:

Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu
45-085 Polska, Opole, ul. Niedziałkowskiego 18
tel. 77 402-19-00/01

Authors are responsible for content of the materials.

ISBN 978 – 83 – 946765 – 6 – 8

© Authors of articles, 2019
© Publishing House WSZiA, 2019

TABLE OF CONTENTS

Preface

1. Labor market in the social quality – inspirational suggestions	8
2. Organization of training of police personnel in Georgia	22
3. Innovation development and successful aging	30
4. The priorities of the organ leading the non-public educational institution different from JST according to law	44
5. Modern educational technologies in the training of future HR managers	50
6. Conceptual principles of motivation of personnel of catering	63
7. Educational support for development agrarian sector in market environment	74
8. Social prevention of teenage bullying	82
9. Preparation of specialists for the field of tourism in the conditions of Euro-integration innovations	96
10. The formation of health-preserving competence as a task of the professional training of social pedagogues and workers in higher educational institutions Ukraine	108
11. Verification of the research when comparing in pairs	119
12. Features of branding of higher education institution in educational services market	130
13. Postoperative complications of traumatic injuries of the spleen, depending on the injury nature and surgical interventions	143
14. Formation and practical success of the united national territorial communities in Ukraine	152

15. Criteria for improving the efficiency of the service sector in the organization of event-tourism activities in the region (on the example of hotel and restaurant business)	161
16. Influence of modern technologies for development of internet-economy in the conditions of information society and globalization 4.0	174
17. Research of behavior of consumers of medical services in Odesa region	185
18. Features of social support for combatants and their families in foreign countries and Ukraine	198
19. Pupils of boarding schools and their readiness for family life: implementation of training exercises	212
20. Housing policy reforming in the context of region socio-economic security providing	227
21. Principles of preventive work of teachers with families who were in difficult living conditions	238
22. Economic education as a factor of social protection: retrospective view	247
23. The principle of the polysystem goals in implementing the model of education of the national elite	258
24. Principles of planning street and road environment to the needs of persons with disabilities	272
25. The necessity of mobile phone in social life and risk for health (review of literature).	285
26. Reform of the education system in the context of economic development and public administration	296
27. Problems, trends and prospects of the ecologically oriented development of alternative energy	308
28. The results of a study assessing the educational environment by students of the Medical Faculty of the International Kazakh-Turkish University	319

18. Features of social support for combatants and their families in foreign countries and Ukraine

Особливості соціальної підтримки учасників бойових дій та їх сімей в зарубіжних країнах та в Україні

Сучасний світ є нестабільним і застрахованим від трагічних подій у зв'язку з тим, що військові конфлікти стали міжнародним явищем. Війни ХХІ століття пов'язані з глобалізацією в світі, в основі якої лежить діалектичний взаємозв'язок між загальним поширенням нових технологій, з одного боку, та загостренням конфліктів цінностей і культур, з іншого. Взаємозалежність розвитку економіки та суспільства в цілому сприяє розвитку криз і конфліктів: суперництво за контролем над важливими ресурсами або новими стратегічними просторами. Найбільш масштабні війни в ХХІ столітті, які призвели до масових руйнувань і загибелі величезної кількості людей, були в: Іраку (2003-2010 рр.), Афганістані (2011-2014 рр.), Чечні (1999-2009 рр.), Македонії (2001 р.), Грузії (2008 р.), Південній Сербії (2000-2001 рр.), Лівії (2011 р.), Сирії (2011-дотепер), Північному Малі (2012-2013 рр.), Ємені (2014-2015 рр.), Україні (2014-дотепер). Велика кількість постраждалих від військових дій, у тому числі учасники бойових дій та члени їх сімей потребують захисту та соціальної підтримки, що є одним з найважливіших завдань соціальної політики будь-якої держави. Забезпечення вирішення поставленого завдання вимагає розробки та впровадження технологій соціальної підтримки даної категорії клієнтів.

Проблема здійснення соціальної підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей у зарубіжних країнах та в Україні висвітлюється у багатьох дослідженнях науковців (О. Буковської, К. Жидченка, С. Корольова, І. Нізамутдінова, Н. Олексюка, М. Садової, Р. Соколовської, Г. Циганенко та ін.) Водночас, аналіз наукової літератури з проблем здійснення соціальної підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей, показав, що недостатньо уваги приділено сутності та змісту технологій соціальної підтримки. Тому,

актуальність дослідження зумовлена необхідністю уточнення сутності поняття «соціальна підтримка», видів та особливостей соціальної підтримки в різних країнах для подальшої розробки технологій соціальної підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей.

В малій енциклопедії з соціальної педагогіки соціальна підтримка розглядається, як «система заходів суб'єктів соціальної роботи, спрямована на вирішення проблем осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах шляхом надання їм допомоги чи необхідних видів соціальних послуг» [6, с. 180]. Вітчизняні науковці А. Капська та І. Пеша розглядають соціальну підтримку в контексті заходів держави, які реалізуються не лише державними організаціями, а й громадськими, благодійними та комерційними і передбачають активну участь клієнта у зміні власних життєвих обставин [3].

Досліджуючи технології соціальної роботи науковець В. Лютий розглядає соціальну підтримку як «напрямок соціальної роботи, діяльність, спрямована на компенсацію ресурсів індивіда, або соціальної групи, втрачених під впливом проблеми, на допомогу в організації життєдіяльності, задоволенні потреб і вирішенні проблем соціально вразливих і дезадаптованих верств населення» [5, с. 40].

Слід зазначити, що соціальна підтримка є складовою соціальної політики кожної держави і одночасно вважається невід'ємним компонентом системи соціального захисту і соціальної роботи зокрема. Державна політика у сфері соціальної підтримки населення передбачає: пом'якшення негативних наслідків військового конфлікту; підвищення ефективності соціальних допомог і надання інших форм допомоги сім'ям, які постраждали в наслідок війни на основі принципу адресності; підвищення якості соціальних послуг, що надаються учасникам бойових дій, переселенцям та членам їх сімей.

Аналіз наукових досліджень [1; 4; 8; 9; 10], щодо змісту надання соціальної підтримки учасникам бойових дій та їх сім'ям у зарубіжних країнах та в Україні дає можливість визначити чотири види соціальної підтримки даної категорії клієнтів. В кожній країні вони мають свої особливості. Зміст надання

соціальної підтримки учасникам бойових дій та їх сім'ям у зарубіжних країнах та в Україні подано у Табл. 1.

Аналіз стану надання соціальної підтримки учасникам бойових дій та членам їх сімей, показав що для вирішення своїх проблем та задоволення потреб сім'ї учасників бойових дій найчастіше звертаються до державних та недержавних організацій за матеріальною підтримкою (61,7%), яка надається у вигляді: адресної матеріальної допомоги; гуманітарної допомоги; медичного обслуговування та реабілітації; оздоровлення дітей; субсидій на житлово-комунальні послуги; пільг на отримання земельної ділянки; матеріальної допомоги на поховання. З них 42,5% осіб звертаються із питанням забезпечення житлом та покращення житлових умов. Надання матеріальної та юридичної підтримки даній категорії клієнтів регламентується такими законами України: Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (2015 р.), Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (2015 р.), Закон України «Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни» (2004 р.), Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» (2016 р.) та ін.

Здійснення матеріальної підтримки учасників бойових дій та їх сімей в Україні значною мірою побудоване на досвіді Грузії, яка пережила подібні події. Забезпечення правових і соціально-економічних пільг для учасників бойових дій та членів їх сімей в Грузії здійснюється на основі Закону Грузії «Про ветеранів війни та військових сил», згідно з яким розробляються та впроваджуються державні та місцеві програми соціальної підтримки. Відповідно до нормативно-правових документів соціальна підтримка даної категорії клієнтів в Грузії передбачає: пенсійне забезпечення; медичне обслуговування; забезпечення житлом та неможливість виселення із займаних службових житлових приміщень без надання замість них іншого житла; звільнення від плати за комунальні послуги та інші гарантії соціального захисту [2].

Табл. 1. Зміст надання соціальної підтримки учасникам бойових дій та їх сім'ям у зарубіжних країнах та в Україні

Країна	Правова (юридична) підтримка	Матеріальна підтримка	Соціально-педагогічна підтримка	Психологічна підтримка
Україна	інформування; юридичний супровід сімей учасників бойових дій; представництво інтересів.	адресна соціальна допомога (грошова, натуральна форма); медичне обслуговування та реабілітація; забезпечення земельною ділянкою, житлом.	організація дозвілля та відпочинку; професійна адаптація учасників бойових дій.	психологічні консультації, терапія; групи самопомоги, як для учасників бойових дій так і для їх сімей.
Грузія	юридичні консультації з питань забезпечення соціальних гарантій, пільг та прав.	спеціальні соціальні пакети; фінансова та гуманітарна допомоги; пенсійне забезпечення; грошова допомога на похорони; житлове забезпечення.	сімейні пакети; безкоштовний відпочинок дітей учасників бойових дій в дитячих таборах відпочинку.	психологічна допомога та реабілітація (консультації, терапія).
Польща	правовий захист прав та пільг учасників бойових дій та членів їх сімей.	фінансова допомога; компенсація вартості медичних послуг; відпочинок в санаторії; пенсійні виплати або пенсії по інвалідності; допомога на поховання.	допомога в питаннях освіти та соціальної адаптації; участь у виховному процесі молоді.	психологічне консультування та терапія учасників бойових дій та членів їх сімей здійснюється в три етапи.
Іспанія	юридична допомога учасникам бойових дій та членам їх сімей.	медичне забезпечення; забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації; виплати по інвалідності; виплати на поховання.	проведення заходів соціального характеру присвячених військовій тематиці.	психологічна підтримка учасників бойових дій здійснюється в три етапи.
Австрія	надання юридичних консультацій; представництво інтересів.	фінансова та медична допомога.	проведення заходів спрямованих на встановлення взаємовідносин між цивільними сім'ями та сім'ями учасників бойових дій.	психологічна підтримка здійснюється на трьох етапах; діє гаряча лінія з соціально-психологічного забезпечення.
Франція	консультування щодо прав та пільг учасників бойових дій та їх сімей.	функціонування національних кас соціального забезпечення учасників бойових дій.	освітні послуги, оздоровлення та відпочинок дітей учасників бойових дій.	психологічна допомога учасникам бойових дій та членам їх сімей.
Італія	забезпечення захисту прав учасників бойових дій та членів їх сімей.	фінансова допомога; адміністративна допомога; матеріальна компенсація на лікування та реабілітацію.	освітні послуги для дітей учасників бойових дій.	моральна та психологічна підтримка.
Німеччина	діє мережа консультативних і посередницьких пунктів з питань юридичного захисту.	фінансова допомога; медичне обслуговування; забезпечення житлом.	освітні послуги для дітей учасників бойових дій.	психологічне консультування та терапія.
США	інформаційний веб-сайт та консультування щодо прав та пільг даної категорії клієнтів, а також державних програм соціальної підтримки.	медичне забезпечення; безкоштовні перельоти; безкоштовне використання соціальної інфраструктури військових баз; забезпечення житлом; квартирна надбавка; пенсійне забезпечення; виплати на поховання.	допомога в отриманні освіти; проведення заходів для дітей учасників бойових дій присвячених національній та військовій тематиці.	п'ятиетапна модель циклу відправлення одного з членів сім'ї в зону бойових дій на основі, якої здійснюється психологічна підтримка; профілактика посттравматичного стресового розладу.

У здійсненні соціальної підтримки постраждалих від військового конфлікту в Сирії залучилися різні європейські фонди та організації. Оскільки в Сирії вже понад вісім років триває війна, яка призвела до значних руйнувань та великих людських жертв, уряд не може повною мірою подолати наслідки збройного конфлікту та надати матеріальну підтримку постраждалим. За даними Сирійського центру моніторингу за дотриманням прав людини (SOHR) на березень 2018 року зафіксовано близько 354 тисяч осіб, які загинули внаслідок збройного конфлікту, включно з 106 тисяч цивільних. Окрім сотень тисяч загиблих, війна довела 1,5 млн осіб до каліцтва, з них 86 тисяч людей, які втратили кінцівки. За оцінками Amnesty International і UNICEF, у Сирії гуманітарна катастрофа, тому що близько 900 тисячам жителям не вистачає води, їжі, медикаментів [7]. Зважаючи на це країни Європейського Союзу надають постраждалим гуманітарну допомогу та матеріальну підтримку, а також притулок сотням тисяч сирійців, що спричинило кризу біженців у Європейському Союзі. Великобританія в свою чергу відмовляється приймати сирійських біженців.

Заступник генерального секретаря ООН з гуманітарних питань Марк Лоукок зазначив, що ООН і партнери організації потребують 3,5 мільярда доларів США для допомоги 13 мільйонам людей у Сирії, проте на даний час в розпорядженні ООН є лише частина потрібної суми. Ресурси ООН досить обмежені з огляду на тривалість та інтенсивність конфлікту.

Матеріальна підтримка учасникам бойових дій та членам їх сімей в Україні має досить багато спільних рис із матеріальною підтримкою в Польщі, а саме компенсації вартості медичних та психологічних послуг; санаторне лікування та реабілітація; надання фінансової допомоги в питаннях освіти та соціальної адаптації; звільнення від абонементної плати за використання послуг телерадіокомпаній [1; 4]. Основним нормативно-правовим документом, який регулює надання соціальної підтримки учасникам бойових дій та членам їх сімей у Польщі є Закон «Про ветеранів, які брали участь у діях за межами

країни». Це свідчить про те що в даній країні досить добре розвинуті такі види соціальної підтримки, як: юридична та матеріальна підтримка.

У Італії і Австрії так само, як і в Франції учасники бойових дій мають право на соціальне страхування на випадок загибелі, поранення або хвороби, за допомогою якого покриваються необхідні матеріальні витрати медичного обслуговування, у тому числі у приватних медичних закладах.

Особливістю соціальної підтримки даної категорії клієнтів у Франції є функціонування національних кас соціального забезпечення військовослужбовців – учасників бойових дій.

До характерних відмінностей французької системи здійснення соціального страхування учасників бойових дій є можливість застрахованої особи передавати право на отримання допомоги на випадок хвороби певному колу осіб. Виділяють дві категорії громадян, які мають можливість скористатися цим правом: члени сім'ї учасників бойових дій; особа, що перебуває з учасником бойових дій у шлюбі та знаходиться на його фактичному, повному і постійному утриманні. На нашу думку, дану систему соціального страхування учасників бойових дій слід адаптувати в Україні.

Забезпечення соціальної підтримки в Німеччині осіб, які брали участь у бойових діях ґрунтується на Законі про забезпечення військовослужбовців (Soldaten Versorgungs Gesetz) та Законі про забезпечення військовослужбовців під час закордонних місій (Einsatzversorgungsgesetz).

На відміну від інших проаналізованих нами країн щодо соціальної підтримки даної категорії клієнтів в Німеччині відсутній державний орган, що надає соціальну підтримку учасникам бойових дій та членам їх сімей. Їхні інтереси представляють такі громадські організації, як: Спілка німецьких ветеранів (Bund der deutschen Veteranen), Спілка військовослужбовців бундесверу (Bundeswehr Verband) та інші. Питаннями ж соціального захисту та підтримки сімей учасників бойових дій, сімей загиблих чи поранених учасників бойових дій здійснюють Центри опіки сім'ями військовослужбовців (Familienbetreuungszentrum) [1, 4].

Німеччина, як і США значну увагу приділяють забезпеченню житла даній категорії клієнтів. Характерною особливістю забезпечення сімей учасників бойових дій житлом, яку можна впровадити і в Україні є мережа консультативних і посередницьких пунктів, в обов'язки яких входить пошук і піднайом квартир, а також юридичний захист прав учасників бойових дій та їх сімей, які є орендарями жилих приміщень [4].

США є однією з найбільш розвинутих країн, де на високому рівні здійснюється юридична та матеріальна підтримки даної категорії клієнтів: всі військовослужбовці, які брали участь у бойових діях та члени їх сімей мають право на отримання соціальних пільг, таких як: виплати по інвалідності; надання допомоги в отриманні освіти; виплати по безробіттю; медичне обслуговування на пільгових умовах; страхування життя; організація поховання та інші послуги [4; 9].

Систему матеріальної підтримки в США, яку корисно на нашу думку було б запровадити в Україні є те, що ветерани бойових дій та члени їх сімей мають у своєму розпорядженні право безкоштовного перельоту на рейсах Міністерства оборони як на території США, так і за її межами, за умов наявності вільних місць. Вони також мають право безкоштовного використання соціальної інфраструктури військових баз: військових готелів та кемпінгів, пільгових магазинів, центрів підтримки сім'ї та дитячих центрів, спортивних комплексів і полів для гольфу [9].

Аналіз здійснення матеріальної підтримки учасників бойових дій в Іспанії, дав можливість визначити, що там так само як і в Україні приділяється значна увага розвитку волонтерської допомоги самотнім ветеранам, які проживають в госпіталях, резиденціях для осіб похилого віку, або у власних оселях.

Проаналізувавши досвід здійснення соціальної підтримки в зарубіжних країнах та в Україні, ми можемо зазначити, що учасники бойових дій найбільшу перевагу надають забезпеченню своїх базових потреб, тому найчастіше звертаються за матеріальною та юридичною підтримкою.

Наступний вид соціальної підтримки за яким звертаються учасники бойових дій та їх сім'ї в Україні є соціально-педагогічна підтримка (63,8%), яка здійснюється у вигляді: безкоштовного навчання учасників бойових дій та їх дітей у вищих навчальних закладах; організації дозвілля та відпочинку дітей та дорослих членів сім'ї; професійної адаптації учасників бойових дій (перекваліфікація або підвищення кваліфікації, відвідування курсів іноземних мов); формування соціальної активності; формування педагогічної компетентності батьків та відповідального ставлення до виховання дітей.

На нашу думку, важлива імплементація досвіду здійснення соціально-педагогічної підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей Грузії, Іспанії, Австрії, Німеччини, Франції та США в Україні.

Значну увагу соціально-педагогічній підтримці даної категорії клієнтів, також приділяють в Австрії. Вона здійснюється у вигляді професійної адаптації учасників бойових дій, проведення різноманітних культурно-дозвіллевих заходів для дітей та дорослих членів сімей учасників бойових дій.

В Україні, з метою розкриття творчого потенціалу, розвитку здібностей та виховання патріотизму у дітей проводяться заходи культурного, мистецького та соціального характеру, присвячених військовій тематиці як національній, так і міжнародній. Також здійснюється організація для учасників бойових дій та членів їх сімей екскурсій до історичних і культурних місць та ін. Така система соціально-педагогічної підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей досить добре розвинута і в Іспанії та США.

Особливістю здійснення соціально-педагогічної підтримки в Грузії є сімейні пакети для учасників бойових дій та членів їх сімей, які передбачають: безкоштовні шкільні підручники для дітей; фінансування гранту для навчання на бакалавраті, магістратурі.

Проаналізувавши здійснення соціально-педагогічної підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей, ми визначили, що у всіх вище зазначених країнах на високому рівні здійснюється даний вид підтримки. Крім того, всі проаналізовані нами країни надають соціально-педагогічну підтримку

українським дітям учасників бойових дій, яка здійснюється на основі програм організації дозвілля та відпочинку дітей учасників бойових дій за кордоном. Більше 500 дітей учасників бойових дій відвідало Францію, Німеччину, Іспанію, Польщу, Литву, Грузію.

До соціально-педагогічної підтримки дітей українських учасників бойових дій долучились і релігійні організації з США, а саме товариство українців-католиків «Свята Софія» (США), яке організувало для дітей з родин учасників бойових дій благодійну школу англійської мови. Заняття проводять викладачі-волонтери зі США, Бельгії та Австрії.

Наступним видом соціальної підтримки, за яким звертаються учасники бойових дій та їх сім'ї є психологічна підтримка (51,1%), яка надається у вигляді: психологічної діагностики з визначення психоемоційного стану учасника бойових дій, який повернувся додому; психологічних консультацій з метою поліпшення морально-психологічного стану учасників бойових дій та членів їх сімей; адаптації учасників бойових дій до цивільного життя; психологічної терапії для учасників бойових дій, які мають посттравматичний стресовий розлад і для членів родини, які проживають з ними; психотерапевтичних груп та груп самопомоги, які допомагають знизити емоційну напругу, тривожність, страх та психологічне виснаження.

Психологічна підтримка учасників бойових дій та членів їх сімей в Україні найчастіше відбувається після повернення учасника бойових дій додому, коли вже присутні ознаки посттравматичного стресового розладу. На жаль, до виїзду в зону бойових дій військовослужбовців та членів їх сімей психологічно не підготовлюють, як це робиться в Польщі, Іспанії та Австрії. В зазначених країнах значну увагу приділяють морально-психологічній допомозі учасникам бойових дій та членам їх сімей під час підготовки до участі у бойових діях та поверненні до країни після закінчення служби у військових контингентах.

На нашу думку, здійснення психологічної підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей в Україні повинне ґрунтуватися на досвіді вище проаналізованих країн, а саме здійснюватися на трьох етапах:

– перший етап – психологічна підтримка учасників бойових дій та членів їх сімей перед виїздом на місію;

– другий етап – психологічна підтримка під час перебування учасників бойових дій в зоні бойових дій;

– третій етап – психологічна підтримка учасників бойових дій та членів їх сім'ї після повернення з місії (входження в сім'ю).

Здійснення психологічної підтримки учасників бойових дій та членів їх сім'ї на трьох етапах є найбільш ефективним щодо попередження психологічної травми в учасників бойових дій та вторинного посттравматичного стресового розладу у членів сім'ї і може бути адаптоване в Україні.

Особливістю соціальної підтримки учасників бойових дій в Польщі є програма «Стратегія зміцнення військової дисципліни, профілактики алкоголізму та наркоманії та запобігання соціальним патологіям у Збройних силах Республіки Польща». Основним пріоритетом якої є «Розвиток психологічної підтримки військовослужбовців, учасників бойових дій, ветеранів і працівників війська та їх родин» [10]. Згідно цієї стратегії психологічна підтримка учасників бойових дій та членів їх сімей в Польщі здійснюється на досить високому рівні.

В Грузії також значну увагу приділяють моральному та психологічному стану учасників бойових дій та членів їх сімей, тому розробляється та впроваджується велика кількість програм психологічної підтримки та допомоги даній категорії клієнтів та діють центри психологічної реабілітації за підтримки Міноборони США.

На нашу думку, для ефективного надання психологічної підтримки в Україні потрібно створити гарячі лінії, спираючись на досвід Австрії. Де фахівці гарячої лінії за необхідності, у термінових випадках, здійснюють переадресацію членів сімей учасників бойових дій на чергову службу, яка надає допомогу з встановлення контакту з військовослужбовцями у зоні бойових дій [1; 4].

Характерною особливістю соціальної підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей в Австрії є діюча Служба допомоги сім'ям, (Familienbetreuung) завданням якої є: своєчасне інформування членів сімей щодо проходження учасником бойових дій служби у закордонному контингенті; сприяння встановленню та підтриманню взаємних контактів між сім'ями військових та цивільними сім'ями; надання професійної психологічної, юридичної, консультативної, медичної та інших видів підтримки, у разі необхідності [8, с. 29].

В США також діє служба в якій військові соціальні працівники за потребою можуть надавати сім'ї детальну інформацію про одного із членів сім'ї, який перебуває в зоні бойових дій з метою зменшення тривожності у даної категорії клієнтів.

Слід звернути увагу, що крім вище проаналізованих нами країн, велике значення психологічному стану членів сімей учасників бойових дій приділяється і в США. В цій країні сформована модель циклу відправлення одного з членів сім'ї в зону бойових дій, яка включає в себе п'ять етапів, на яких здійснюється психологічна підтримка: перед відправленням, відправлення, під час перебування в зоні бойових дій; передислокація, розгортання посту Також в США існує велика кількість програм соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій.

Крім цього, для забезпечення нормального функціонування сімей учасників бойових дій у США діє «Національна асоціація сімей військовослужбовців», яка спрямована на надання матеріальних, освітніх, юридичних, інформаційних та психологічних послуг членам сімей учасників бойових дій [8, 9].

Наступним видом соціальної підтримки за яким звертаються учасники бойових дій та члени їх сімей в Україні є юридична підтримка (31,9%), яка передбачає: інформування учасників бойових дій та їх сімей щодо прав та пільг на які вони мають право; оформлення та відновлення документів; здійснення юридичного супроводу сімей учасників бойових дій; представництво інтересів

у суді; сприяння в отриманні матеріальної та медичної допомоги; перенаправлення учасників бойових дій та членів їх сімей до громадських організацій щодо вирішення проблемних питань в межах їхньої компетенції.

Аналіз змісту надання соціальної підтримки учасникам бойових дій та їх сім'ям у зарубіжних країнах та в Україні показав, що у всіх країнах здійснюється юридична підтримка, адже є нормативно-правові акти, які регламентують захист учасників бойових дій та членів їх сімей. Крім цього державні та недержавні організації здійснюють інформування даної категорії клієнтів про їх права та пільги. Наприклад в Італії соціальну підтримку учасників бойових дій та членів їх сімей забезпечують соціальні служби, які надають юридичну підтримку.

Перспективним в питаннях здійснення юридичної підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей є досвід США. Міністерство зі справ ветеранів (US Department of Veterans Affairs) здійснює інформування учасників та членів їх сімей за допомогою веб-сайту (<http://www.militarybenefits.com>), на якому надається інформація про права та привілеї учасників бойових дій та їх сімей, а також розміщенні державні програми соціально-психологічної та професійної адаптації учасників бойових дій до мирного життя [9].

Здійснивши аналіз змісту надання соціальної підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей в зарубіжних країнах, ми можемо стверджувати, що в вищезазначених країнах велике значення приділяється соціальній підтримці як безпосередньо учасників бойових дій, так і членів їх сімей. Даній категорії клієнтів надаються всі види соціальної підтримки. У зарубіжних країнах діє сильна мережа соціальної підтримки даної групи отримувачів соціальних послуг, тому що вона заснована на ефективній співпраці державних, громадських та міжнародних організацій.

Крім того, що країни Європейського Союзу та США ефективно здійснює соціальну підтримку учасників бойових дій та членів їх сімей в межах своїх країн, вони також долучилися до надання всіх видів соціальної підтримки українським учасникам бойових дій та членам їх сімей. Міжнародні організації

та благодійні фонди все більш активно приєднуються до діяльності державних та недержавних організацій, які здійснюють соціальну підтримку учасників бойових дій та членів їх сімей у таких напрямках: надання медичної допомоги та психологічної реабілітації учасникам бойових дій; організація дозвілля та відпочинку дітей учасників бойових дій.

Аналіз діяльності в цій сфері дає можливість констатувати, що для більш ефективного здійснення соціальної підтримки учасників бойових дій та членів їх сімей в Україні необхідно, насамперед на державному рівні прийняти низку законів, спрямованих на забезпечення соціального захисту даної категорії клієнтів. Крім цього для ефективного надання соціальної підтримки учасникам бойових дій та членам їх сімей в Україні повинен бути висококваліфікований військовий соціальний працівник, який надаватиме соціальну підтримку даній категорії клієнтів враховуючи їх особливості, проблеми та потреби. Також в Україні необхідне створення партнерської мережі з державних та недержавних організацій, які працюватимуть з потерпілими від збройного конфлікту та надаватимуть соціальну підтримку, яка забезпечувала б потреби учасників бойових дій та членів їх сімей, створювала необхідні умови для їх нормальної життєдіяльності.

Література:

1. Жидченко, К. П. (2016). Порівняльний аналіз правового регулювання виплат пов'язаних із ризиком для життя військовослужбовців у розвинутих країнах світу. Молодий вчений. Херсон: ТОВ «Видавничий дім «Гельветика». С. 238-242.
2. Закон Грузії «О ветеранах войны и Военных Сил» от 17. 10. 1995 № 811: консолидирована публикация от 30. 11. 2018 № 3828 / Ведомства Парламента Грузии. URL: <https://matsne.gov.ge/ru>. (дата обращения: 08. 02. 2012). (Законодательный Вестник Грузии).
3. Капська, А. Й., Міхеєва, О. Ю., Пеша, І. В., Соляник, М. Г. (2015). Технології соціально-педагогічної роботи сім'ями: навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий дім «Слово». 328 с.
4. Корольов, С. С. (2011). Практичні аспекти створення, утвердження та нормативно-правового забезпечення гарантій соціального захисту військовослужбовців країн-членів НАТО. Вісник Харківського університету Повітряних Сил: зб. наук. пр. Харків. С. 280-283.
5. Лютий, В. П. (2003). Технологія соціальної роботи: конспект лекцій: Розділ 1. Загальні технології соціальної роботи. Кив: Академія праці і соціальних відносин. 75 с.
6. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за ред. І. Д. Зверєвої. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 336 с.

7. Чому в Сирії війна. BBC News Україна. 2018. URL: <https://www.bbc.com>. (дата звернення: 01. 01. 2019).
8. Sadova, M. A., Sokolovskiy, R. V., Nizamutdinov, I. Ph. (2016). Implementation of innovative medical and psychological rehabilitation servicepersons zone ato in leading countries and in Ukraine. Journal of Education, Health and Sport. P. 27-34.
9. Savitsky, L., Illingworth, M., DuLaney, M., (2009). Social Work: Serving the Military and Veteran Populations. Social Work. P. 327-339.
10. The Armed Forces of the Republic of Poland. Website: Embassy of the Republic of Poland in Washington, D.C. URL: <http://washington.mfa.gov.pl>. (application date: 25. 01. 2019).

Annotation

1. ***Maria Antalova, Viera Labudova. Labor market in the social quality – inspirational suggestions.*** The social quality, by its nature, represents hopeful but also a long way to a new society to which we just started walking, so far only in the form of a vision that we try to develop in the theoretical, methodological as well as in empirical areas. We determined to continue in this trend and detect bonds and principles between its several factors and components. Of all its conditional factors we consider the social competence as the most important and after it the social inclusion with the labor market, which connects the different levels of the human capital and its ability for activation in the social environment. The connections have not yet been clearly identified. Therefore, we set up for goal of our paper to develop theory, or submit some inspirational ideas, to investigate the relationship of these both conditional factors from the specific aspect of forming the labor market in future.

JEL Classification: A14, B49, Z1

2. ***Volodymyr Chumak. Organization of training of police personnel in Georgia.*** The article deals with the peculiarities of the training of police personnel in Georgia. The basic legal principles of service of police officers in practical units are investigated and the necessity of borrowing the mentioned foreign experience in Ukraine is emphasized. It is noted that the service in the Georgian police involves the passage of certain stages, which begin with the entry into service and end with dismissal from the service. The author rightly notes that during the service of the police, the workers undergo additional training – improving their qualifications. It is noted that an important element of the police service is motivation and the creation of incentives for successful

police activities. It is noted that such a stimulus is the salary of a policeman and his social package. The author notes that in order to stimulate the work of a policeman, he can be allocated for use a service apartment, house, auxiliary structures, land plots standing on the balance of the Ministry of Internal Affairs of Georgia. The article states that the conditions of service and police are somewhat similar, which is currently in the Ukrainian police, which is the basis for the implementation of Georgian experience in Ukraine.

3. ***Jarosław Czepczarz, Sabina Wiatkowska. Innovation development and successful aging.*** Telemedicine, especially for the elderly and lonely, creates many benefits. The patients who use e-health services can stay in an environment they all know well and in which they feel comfortable. The awareness of being under constant supervision positively influences their sense of security and increases life-quality. With their health deterioration, it becomes essential to quickly and easily contact health care institutions or a specialist. This allows to save time on commuting and speeds the diagnosis up.
4. ***Lukasz Dziarmaga. The priorities of the organ leading the non-public educational institution different from JST according to law.*** Non-public education is facing the challenge of adopting its educational services to the reforms of education. The leaders of non-public schools are the one who are to meet those expectations. The author shows which units are allowed to establish and lead those institutions and what competences are put on them.
5. ***Oksana Hetman, Nataliia Volkova, Kseniia Bondarevska. Modern educational technologies in the training of future HR managers.*** The relevant issues of training high professional specialists in the sphere of HR management have been discovered in our article. Different modern educational technologies have been described and characterized. Authors offer to classify

educational technologies in three divisions: educational process technologies, technologies of educational process' organization and technologies of educational management. Analyzing the pros and cons each of abovementioned wide typology, authors point out the significance of their interactions and interdependence. Place of HR management in the modern business cycle system has been justified. Accent has been done on the necessity to train high-qualified HR managers by means of modern technologies of real life study, such as workshops, case studies, interactive intellectually competitive games with a real background et al. Integrative mechanism of workshop based on case study for HR managers has been developed by authors in order to organize effective training in the higher educational establishments, including Ukrainian. Authorial propositions have a practical character, proved by implementation in the real business processes and Startup ideas. Authors hope that developed methods can support the qualified training of future HR managers during their study in universities.

6. ***Nataliia Kyrnis. Conceptual principles of motivation of personnel of catering.*** The article is devoted to questions of motivation of employees of enterprises of restaurant industry on special orders (food) according to functional groups. The purpose of the article is to develop a motivational package for catering restaurant workers. The motivation proposals of enterprises and priorities of interest (motivation) of employees according to material and non-material criteria, as well as material non-monetary character are considered. On the basis of motivational proposals and interesting priorities, the matrices of the company's proposals are constructed. Components of motivational packages for different groups of employees are formed depending on their functional responsibilities. The developed motivational packages are recommended to be introduced to restaurants catering companies.

7. ***Nataliya Sirenko, Kateryna Mikulyak. Educational support for development agrarian sector in market environment.*** The necessity of educational provision for the development of the agrarian sector in the external market environment is analyzed, established a dynamic combination of studying in universities and countries after graduation, the forecast of the number of employed persons to the enterprise according to the results of dual education has been proven, it is proved that for the effective development of the agrarian sector in the external market environment, it is necessary to involve from university to the enterprise the applicants of higher education, which are able to strengthen competitive advantages in the long run.

8. ***Tetiana Spirina, Tetiana Liakh, Alona Popova. Social prevention of teenage bullying.*** The problem of school violence, bullying is now recognized as one of the central psychological and pedagogical problems. The phenomenon of bullying is extremely common in modern Ukrainian school. Previously, this problem has been silenced for various reasons, not reported by cases of bullying, it was not accepted to discuss it. The article analyzes the phenomenon of bullying as a socio-pedagogical, psychological problem. Essential features, main causes, forms of the manifestation of the bullying are determined, the main features of this phenomenon are determined, the main mechanisms of its development are analyzed, the role structure of the bullying is described and the consequences for all of its participants are highlighted. Authors present results of the online survey of teenagers about understanding the essence of the bullying and experience.

9. ***Victoria Tsytko. Preparation of specialists for the field of tourism in the conditions of Euro-integration innovations.*** The development of the tourism industry in Ukraine is one of the priority needs in the European integration environment. Positive tendencies in the development of the tourist market

contribute to changing approaches to the development of vocational education and its scientific and methodological support, which fully relates to the system of training in the field of tourism. The article analyzes the principles of improving the quality of training specialists for the tourism sector on the basis of European integration innovations and it is proved that the modern system of professional training of tourism specialists should be based on the system "educational institution-tourist firm-student".

10. ***Tetiana Veretenko, Maryna Lekholetova. The formation of health-preserving competence as a task of the professional training of social pedagogues and workers in higher educational institutions Ukraine.*** The article clarifies the value of health-preserving competence in the professional activity of social pedagogues and workers, directions and forms of work regarding its formation. The attitude of future social pedagogues and workers of the higher education institutions Ukraine to their own health was defined by questionnaires. As a result, the survey had found that most of the surveyed students, future social pedagogues and workers: not competent in matters of health; not enough time is paid to their own health; they do not know the rules, that contribute to the preservation and strengthening of health and do not bind future profession with the necessity of having good health. Analysis data testified about the need for expansion content of the compulsory disciplines of training of social pedagogues and workers, that will be focused on the tasks of forming of health-preserving competence of the future of social pedagogues and workers.
11. ***Wladyslaw Wornalkiewicz. Verification of the research when comparing in pairs.*** If we deal with a multi-criteria decision problem, we can solve it with the Expert Choice program. The professional version of this program allows to hierarchically develop a problem up to the fifth level. The article presents an educational version, which involves a main goal, criteria and alternatives. They

were located in a base during the previous surveys among decision-makers, the aim of which was to average the significance of individual features of the problem structure. The aim of the procedure was to choose the dominant decision-making alternative, and in this respect a matrix of comparisons in pairs was used for both criteria and alternatives. In the summary assessment of both criteria and alternatives, the Expert Choice program uses a special coefficient that cannot exceed 0.1.

12. ***Mariya Aldoshyna, Olena Stryzhak. Features of branding of higher education institution in educational services market.*** The features of branding of higher education institution in educational services market are considered. Description of main areas of marketing activity of higher education institution on the example of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics is given. Main target audiences and possible ways of communication with them had defined. Necessity of application SADT Methodology in design and implementation of marketing strategy of higher education institution had substantiated. The IDEF model was proposed and main functions of branding of SOE on market of educational services had defined.

13. ***Mariia Bilous. Postoperative complications of traumatic injuries of the spleen, depending on the injury nature and surgical interventions.*** The article represents two clinical researches conducted among people who suffered from traumatic injuries of the spleen. We have chosen the optimal type of treatment depending on the nature of the damage. In the first research the total number of deasesed people was divided into two groups. The main group has included people suffered from traumatic injuries of the spleen and had organ-saving operations, the comparison group has included deasesed people who were performed splenectomy. The second research describes the postoperative complications and mortality in this category of suffered people.

14. **Victoria Beliaevceva. Formation and practical success of the united national territorial communities in Ukraine.** The research focuses on the theoretical basis of decentralization, real practical steps in the development of this process in Ukraine, the mechanism for managing reforms in the field of local self-government and territorial self-organization. Particular attention is paid to the creation of a regional territorial community in the Kharkiv region and to ensure their ability to independently solve issues of economic activity in their territory. It is proved that the process of decentralization becomes irreversible and the problems and contradictions that arise, it is possible to solve in "working mode".
15. **Kateryna. Vovk, Kateryna Naumik-Gladka, Olha Skorynina-Porebna. Criteria for improving the efficiency of the service sector in the organization of event-tourism activities in the region (on the example of hotel and restaurant business).** The modern rhythm of life creates an excessive psychological and physical stress on the person, which leads to the formation of additional options in the service sector. The article suggests considering event as one of the tools for social and psychological research of consumers in the hotel and restaurant business. The efficiency of using the organized event as an influencing factor on the formation of the quality of the provided service has been proved. Also, the authors propose to use the Method of unfinished sentences as way to study expectations and needs of clients regarding service services in the field of hotel and restaurant business. The article presents the results of a study in this service sector using the Method of unfinished sentences.
16. **Valentyna Voronkova. Influence of modern technologies for development of internet-economy in the conditions of information society and globalization 4.0.** In article the analysis of formation the concept of information management which has sped up evolution of mankind in direction of globalization and an information civilization is given, the central point of which

serves information as one of the most important resources of human activity; essence, problems and the basic directions of development of the concept of information management are substantiated. Modern technologies in economy and management, promote the development of the concept of information management and defining the information potential of the country.

17. ***Anna Davydova, Evhenyia Konak, Dmytro Gerasymchuk. Research of behavior of consumers of medical services in Odesa region.*** The article was devoted to the study of the behavior of consumers of medical services in the Odesa region. The main factors influencing the choice of a medical institution are identified, the attitude of residents of the Odesa region to public and private medical institutions was revealed. The trends in the ratio of public and private medicine were indicated, and the satisfaction of consumers with the quality of medical care had been assessed. The advantages and disadvantages of public and private medicine were identified. The main directions of the marketing strategy of private medical institutions for the Odesa region were proposed.

18. ***Alina Dulia. Features of social support for combatants and their families in foreign countries and Ukraine.*** Features of social support for combatants and their families in foreign countries have been analyzed. Types of social support for families of combatants have been defined and have been characterized (social and pedagogical support, legal support, psychological support, material support). The ways of improving the social support of combatants and their families in Ukraine have been outlined in the light of the experience of foreign countries.

19. ***Lilia Ereimina. Pupils of boarding schools and their readiness for family life: implementation of training exercises.*** Pupils of boarding schools and their readiness for family life: implementation of training exercises. The materials of

About the authors

1. *Maria Antalova* – PhD, Asiss. Prof. PhDr.
Viera Labudova – PhD, Asiss. Prof. RNDr.
University of Economics in Bratislava, Bratislava, Slovakia.
2. *Volodymyr Chumak* – PhD of Law Sciences., Leading Researcher,
Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine.
3. *Jarosław Czepczarz* – Doktor, Adiunkt
Sabina Wiatkowska – Magister
The Academy of Management and Administration in Opole, Opole,
Poland.
4. *Lukasz Dziarmaga* – Magister
The Academy of Management and Administration in Opole, Opole,
Poland.
5. *Oksana Hetman* – PhD in Economics, Professor
SE Association SEPIKE, Poitier, France
Nataliia Volkova, – PhD in Public Administration, Associate Professor
Kseniia Bondarevska – PhD in Economics, Associate Professor
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine.
6. *Nataliia Kyrnis*
Poltava University of Economics and Trade, Poltava, Ukraine.
7. *Nataliya Sirenko* – Doctor in Economics, Professor
Kateryna Mikulyak
Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine.

8. *Tetiana Spirina* – PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Tetiana Liakh – PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Alona Popova
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine.
9. *Victoria Tsypko* – Doctor in Economics, Associate Professor
National Transport University, Kyiv, Ukraine.
10. *Tetiana Veretenko* – PhD of Pedagogical Sciences, Professor
Maryna Lekholetova – Teacher
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine.
11. *Wladyslaw Wornalkiewicz* – Doctor of Engineering Sciences, Professor
The Academy of Management and Administration in Opole, Opole,
Poland.
12. *Mariya Aldoshyna* – PhD in Economics, Associate Professor
Olena Stryzhak – PhD in Economics, Associate Professor
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv,
Ukraine.
13. *Mariia Bilous* – Postgraduate Student
Kharkiv National Medical University, Kharkiv, Ukraine.
14. *Victoria Beliaevceva* – PhD in Economics
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv,
Kharkiv, Ukraine.

- 15.** *Kateryna Vovk* – Postgraduate Student
Kateryna Naumik-Gladka – Doctor in Economics, Professor
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv,
Ukraine
Olha Skorynina-Porebna – Doctor in Sociology, Professor
National University of Civil Defence of Ukraine, Kharkiv, Ukraine.
- 16.** *Valentyna Voronkova* – Doctor in Philosophy, Professor
Engineering Institute of Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia,
Ukraine.
- 17.** *Anna Davydova* – Assistant Professor
Evhenyia Konak
Dmytro Gerasymchuk
Odesa National Polytechnic University, Odesa, Ukraine.
- 18.** *Alina Dulia* – Assistant Professor
Institute of Human Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine.
- 19.** *Lilia Ereimina* – Assistant Professor
Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan
Khmelnysky, Melitopol, Ukraine.
- 20.** *Taina Zavora* – PhD in Economics, Associate Professor
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava, Ukraine.
- 21.** *Anatolii Zychkov* – Senior Lecturer
Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine.